

Capitolul I AMMA

1

Amma

se plimbă de-a lungul falezei cursului de apă care îi întretaie orașul, câteva barje matinale îl străbat lent

la stânga ei se află piciorul podului, decorat cu teme nautice, pasarela sa ca o punte și stâlpii precum catargele de navigație

în dreapta ei este cotul râului care se îndreaptă spre est, pe sub Podul Waterloo, spre cupola Catedralei St Paul

simte cum soarele începe să răsară, aerul este încă răcoros înainte ca orașul să se înăbușe de căldură și gaze de eșapament

ceva mai departe, pe faleză, o violonistă cântă ceva înălțător, adecvat atmosferei

piesa de teatru a Ammei, *Ultima Amazoană din Dahomey*, are premiera la Național în seara aceasta

*

își amintește debutul ei în teatru
când ea și colega ei, Dominique, au devenit cunoscute
prin huiduirea spectacolelor care le ofensau susceptibilită-
țile politice

vocile lor bine antrenate de actrițe, proiectate din spa-
tele stalurilor, înainte de a o șterge în viteză din locul acela
credeau în protestele publice, perturbatoare și de-a drep-
tul enervante pentru cei cărora le erau adresate

își amintește că a turnat o halbă de bere în capul unui
regizor în a cărui piesă apăreau femei de culoare pe jumă-
tate dezbrăcate care alergau de colo-colo pe scenă ca niște
descreierate

înainte de a o lua la fugă pe străzile lăturalnice din
Hammersmith
urlând

Amma a petrecut apoi zeci de ani pe margine, o rebelă care
azvârlea cu grenade de mână în stabilimentul care o exclusese
până când curentul dominant a început să absoarbă ceea
ce cândva fusese radical și s-a surprins dorind să i se ală-
ture și ea

ceea ce s-a întâmplat doar atunci când primul regizor ar-
tistic femeie a trecut la cârma Naționalului, cu trei ani în urmă

după ce auzise atâta timp un „nu” politicos din partea
predecesorilor săi, într-o luni dimineață, când viața ei con-
tinua să meargă în gol, așteptând doar serialele de televi-
ziune online, a primit un telefon imediat după micul dejun

mi-a plăcut scenariul, trebuie să-l faceți, îl veți regiza pen-
tru noi? știu că v-am anunțat cam din scurt, dar aveți cumva
timp să discutăm săptămâna aceasta la o cafea?

*

pe când se apropie de complexul cenușiu de arte brutaliste¹ din fața ei, Amma ia o înghițitură din Americano în care se află și dușca ei obișnuită dătătoare de curaj

cel puțin în prezent încearcă să însuflețească betonul ca un buncăr cu jocuri de lumini de neon, iar locul are reputația de a fi mai mult progresist decât tradițional

cu ani în urmă, se aștepta să fie dată afară de îndată ce ar fi îndrăznit să intre pe ușile acestuia, în perioada în care oamenii chiar purtau hainele lor cele mai bune când mergeau la teatru

și îi priveau de sus pe cei care nu aveau ținuta potrivită

își dorește ca oamenii să-și aducă propria curiozitate la piesele ei, puțin îi pasă cu ce sunt îmbrăcați, oricum are și ea un stil de *lasă-mă să te las* în vestimentație, care a evoluat, ce-i drept, de la stereotipele salopete din denim, bereta Che Guevara, eșarfa OEP² și mereu prezenta insignă cu două simboluri feminine întrepătrunse (mă refer la a-ți pune inima pe tavă, fato)

în prezent, iarna poartă adidași argintii sau aurii, saboți trainici Birki, vara

iarna, pantaloni negri largi sau strâmți, în funcție de mărimea pe care o poartă în săptămâna respectivă, 12 sau 14 (iar deasupra, un top cu un număr mai mic)

vara, șalvarii cu model care se termină chiar sub genunchi

iarna, cămăși asimetrice în culori deschise, pulovere, jachete, paltoane

¹ Curent al arhitecturii moderne apărut în Marea Britanie în 1954, derivat din stilul arhitecturii lui Le Corbusier. Aparținând funcționalismului, susține eliminarea oricăror artificii în favoarea materialelor nude (n. tr.).

² Organizația de Eliberare a Palestinei (n. red.).

În tot cursul anului, dreadurile ei decolorate cu peroxid sunt învățate să stea țepene în sus, ca lumânările de pe tort cercei rotunzi din argint, brățări masive africane și ruj roz toate sunt semnătura permanentă a stilului pe care l-a adoptat

Yazz

recent i-a caracterizat stilul drept „un look de bătrână smintită, Mami”, o imploră să facă și ea cumpărături la Marks & Spencer, ca mamele normale, refuză să fie văzută alături de ea atunci când ar trebui să meargă împreună pe stradă

Yazz știe foarte bine că Amma va fi întotdeauna oricum numai normală nu, și chiar dacă are vreo cincizeci și ceva de ani, încă nu este în vârstă, dar încearcă

să-i spui *asta* cuiva de nouăsprezece; în orice caz, nu trebuie să-ți fie rușine de înaintarea în vârstă

mai ales când întreaga rasă umană se află în aceeași situație

cu toate că uneori i se pare că este singura dintre prietenele ei care dorește să-și sărbătorească înaintarea în vârstă

pentru că este un privilegiu extraordinar să nu mori înainte de vreme, le spune ea acestora în jurul mesei de bucătărie din casa ei lipită de altele identice, confortabilă, din Brixton, pe când se înserează

pe când se înfig în preparatele pe care le-a adus fiecare: tocană de năut, pastramă de pui, salată grecească, curry de linte, legume la grătar, miel gătit în stil marocan, orez cu sofran, salată de sfeclă și kale, jollof de quinoa și paste fără gluten pentru pisăloagele cu adevărat enervante

pe când își umplu paharele cu vin, vodcă (mai puține calorii) sau ceva mai blând pentru ficat ca să respecte recomandările medicului

se așteaptă ca ele să fie de acord cu respingerea tendinței de deplângere a atingerii vârstei de mijloc; în schimb, primește zâmbete amuzate și ce spui despre atacurile de artrită, pierderile de memorie și bufeuri?

Amma trece de tânăra violonistă
îi zâmbeste fetei încurajator, care răspunde în același mod
pescuiește câteva monede din buzunar, le pune în cutia
viorii

nu este încă pregătită să renunțe la țigări, astfel că se sprijină pe parapetul care mărginește râul și aprinde una, se urăște pentru acest lucru

fetelor din generația ei, reclamele le-au spus că asta le va face să pară mai mature, fermecătoare, puternice, deștepte, atrăgătoare și, mai ales, cool

nimeni nu le-a spus că în realitate le va omori

privește râul în timp ce simte fumul cald coborându-i prin esofag, liniștindu-i nervii, pe când se străduiește să combată afluxul de adrenalină al cafeinei

patruzeci de ani de premieră și încă mai face pe ea de frică
dacă va primi o recenzie negativă? respinsă în unanimitate cu recenzii de o stea, ce o fi fost în mintea Naționalului când i-a permis acestei impoștore lipsite de valoare accesul în clădire?

bineînțeles că știe că nu este o impoștore, a scris cincisprezece piese de teatru, a regizat peste patruzeci și, după cum a scris odată un critic, Amma Bonsu este o persoană competentă despre care se știe că își asumă riscuri

ce-ar fi dacă spectatorii premierii, care aplaudaseră în picioare, voiseră doar să fie amabili?

o, mai taci din gură, Amma, doar ești o veterană răzbitătoare, nu știi asta?

*

uite

are o distribuție nemaipomenită: șase actrițe mai vechi (veterane care le-au văzut pe toate), șase pe la mijlocul carierei (au supraviețuit până în prezent) și trei figuri noi (niște naive pline de speranță) dintre care una, talentata Simone, va rătăci cu ochii împăienjeniți pe la repetiții, uitând să scoată din priză fierul de călcat, să oprească aragazul sau să închidă fereastra de la dormitor și va pierde din timpul prețios dedicat repetițiilor telefonându-le panicată colegelor ei de apartament

acum câteva luni și-ar fi vândut bunica negustorilor de sclavi pentru a primi jobul acesta, acum este o mică primadonă răsfățată care i-a cerut regizorului să dea o fugă să-i aducă un caramel latte acum vreo două săptămâni, când nu erau decât ei doi în sala de repetiții

mă simt atât de epuizată, se smiorcăise Simone, dând de înțeles că numai Amma era de vină pentru că o făcuse să muncească din greu

se înțelege de la sine că s-a ocupat pe loc de Micuța Domnișoară Simone Stevenson

Micuța Domnișoară Stevenson – care crede că, pentru că a aterizat la Național imediat după ce a terminat școala de actorie, este la un pas de cucerirea Hollywoodului

își va da seama cum stau lucrurile
cât de curând

*

în momente ca acestea Ammei i se face dor de Dominique, care, cu mult timp în urmă, se pripășise prin America

ar trebui să se bucure împreună de momentul apoteotic al carierei ei

s-au întâlnit în anii optzeci, la o audiție pentru un film artistic a cărui acțiune se petrecea într-o închisoare de femei (cum altfel?)

au fost dezamăgite amândouă când li se propuseră roluri de sclavă, servitoare, prostituată, bună sau criminală și tot nu primiseră niciun rol

și-au blestemat soarta într-o cafenea sordidă din Soho, în timp ce înfulecau ouă ochiuri cu slănină înghesuite între două felii de pâine moale albă, ajutate să alunece pe gât de un ceai tare, cot la cot cu prostituatele care își practicau meseria pe străzile din vecinătate

cu mult înainte ca Soho să devină o colonie de homosexuali la modă

privește-mă! îi ceruse Dominique, iar Amma o făcuse, fără să aibă nimic servil, matern sau criminal în atitudine

Dominique era super-cool, absolut superbă, mai înaltă decât majoritatea femeilor, mai zveltă decât majoritatea femeilor, cu pomeții perfect conturați și ochi cenușii cu gene negre, dese, care aruncau efectiv o umbră pe chipul ei

purta haine din piele, avea părul tuns scurt cu excepția unei șuvițe negre aduse într-o parte și bătea orașul pe o bicicletă veche și ponosită, cu un coș în față, care acum aștepta afară, legată cu un lanț

ei nu-și dau seama că sunt o adevărată zeiță? a strigat Dominique cu un gest bombastic, dând un bobârnac șuviței de păr, adoptând o postură languroasă în timp ce capetele se întorceau spre ea

Amma era mai scundă, cu șolduri și coapse africane perfectă pentru rolul de sclavă, îi spusese un regizor când se duse la o audiție pentru o piesă despre Emancipare după care plecase așa cum venise

un director de casting îi spusese, în schimb, lui Dominique că îl făcea să-și piardă timpul când venea pentru un rol într-o dramă victoriană, perioadă în care în Marea Britanie nu existau oameni de culoare

ea îi răspunsese că existaseră și îl numise ignorant înainte de a părăsi la rându-i încăperea
dar trântind ușa

Amma își dădea seama că găsisese în Dominique un suflet-pereche care ar da lovitura alături de ea

și că amândouă vor fi cam șomere odată ce vestea asta se va răspândi

merseră la un pub din apropiere, unde conversația continuase și vinul cursese

Dominique se născuse în suburbia St Pauls din Bristol, dintr-o mamă afro-guyaneză, Cecilia, a cărei descendență ajungea până în perioada sclaviei și un tată indo-guyanez, Wintley, ai cărui strămoși din Calcutta trebuiseră să muncească fără plată în contul datoriilor

era cea mai mare din cei zece copii, care arătau mai mult afro decât asiatici și se considerau ca atare, mai ales că tatăl lor avea legături cu populația afro-caraibiană alături de care crescuse, dar nu și cu indienii proaspăt veniți din India

Dominique își ghicise preferințele sexuale încă de la pubertate, le ținuse cu înțelepciune numai pentru ea, nefiind sigură cum ar fi reacționat prietenii sau familia, nevrând să fie izolată social

încercase cu băieți de câteva ori
lor le plăcuse
ea suportase

la șaisprezece ani, aspirând să devină actriță, se îndreptase spre Londra, unde oamenii își proclamau cu mândrie identitățile neavenite prin insigne

dormea în aer liber, sub arcadele Embankment-ului și pe pragul magazinelor situate de-a lungul Strand-ului, i se luase un interviu de către o asociație locativă pentru oamenii de culoare în care mințise și plânsese, spunând că fugise de acasă din cauza unui tată care o bătea

responsabilul jamaican pentru locuințe nu fusese impresionat, carevasăzică ai mâncat bătaie, nu-i așa?

Dominique a escaladat plângerea până la una referitoare la abuzuri sexuale din partea tatălui, a primit o cameră de urgență într-o pensiune; optsprezece luni mai târziu, după apeluri săptămânale înlăcrimate la biroul locativ, a făcut rost de un studio într-un mic bloc din anii cincizeci din Bloomsbury, al asociației locative

am făcut ce trebuia ca să-mi găsesc o casă, i-a spus Ammei, nu a fost una dintre realizările mele cele mai mărețe, recunosc, totuși nu s-a întâmplat nimic rău din moment ce tatăl meu nu va afla asta niciodată

și-a propus să se educe singură în istoria popoarelor de culoare, cultură, politică, feminism, a descoperit librăriile alternative ale Londrei

a intrat în Sisterwrite din Islington, unde fiecare autor al fiecărei cărți era femeie și a răsfoit cărți ore întregi; nu și-ar fi putut permite să cumpere nimic și atunci a citit întreaga colecție de scrieri *Home Girls: A Black Feminist Anthology*¹

¹ Lucrare de referință editată de Barbara Smith, feministă și socialistă lesbiană americană (n. red.).

în fragmente săptămânale, în picioare, precum și orice carte
de Audre Lorde¹ care îi cădea sub mână
pe librari nu părea să-i deranjeze

când am fost acceptată la o școală de artă dramatică foarte
ortodoxă, eram deja politizată și îi provocam cu privire la
orice, Amma

eram singura persoană de culoare din întreaga școală
ceruse să știe de ce rolurile masculine din Shakespeare
nu puteau fi interpretate de femei, ca să nu mai vorbim des-
pre distribuția rolurilor între rase diferite, strigase ea la cel
care ținea cursul pe când toți ceilalți, inclusiv studentele,
rămăseseră tăcuți

mi-am dat seama că eram pe cont propriu

*

a doua zi am fost luată deoparte de directorul școlii
te afli aici pentru a deveni actriță, nu politiciană
ți se va cere să pleci dacă vei continua să crezi probleme
ai fost avertizată, Dominique

mie-mi spui, a răspuns Amma, taci din gură sau ieși
afară, nu?

în ceea ce mă privește, am moștenit spiritul de luptă de
la tatăl meu, Kwabena, un jurnalist care milita pentru inde-
pendența Ghanei

până în ziua în care a auzit că va fi arestat pentru rebe-
liune, a șters-o încoace, a sfârșit prin a munci la căile ferate
și a cunoscut-o pe Mami la stația de metrou London Bridge

¹ Audre Lorde (1934–1992), prolifică scriitoare de cărți de poezie
și non-ficțiune, eseuri și articole, renumită ca activist pentru drepturile
civile, în special ale femeilor de culoare (n. red.).

el era controlor de bilete, ea lucra în birourile de deasupra culoarului principal

el se asigura că era cel care îi controla biletul, ea se asigura că părăsea ultima vagonul, astfel încât să poată schimba împreună câteva cuvinte

Mami, Helen, este metisă, născută în Scoția în 1935
tatăl ei era un student nigerian care dispăruse imediat
ce își terminase studiile la Universitatea din Aberdeen

nu își luase niciodată la revedere
ani mai târziu, Mami descoperise că se întorsese la soția
și la copiii lui din Nigeria

nici măcar nu știuse că avea o soție și copii
în anii treizeci și patruzeci, Mami nu era singura metisă
din Aberdeen, dar constituia totuși o raritate și era făcută
să simtă acest lucru

părăsise școala devreme, urmase colegiul de secretare,
se dusese la Londra tocmai când începea să fie populată de
bărbați africani, veniți să studieze sau să muncească

Mami se ducea la sesiunile lor de dans și la cluburile din
Soho, lor le plăcea pielea ei mai deschisă și părul mai puțin creț
spune că se simțise urâtă până când bărbații africani îi
spuseseră că nu era așa

ar trebui să vezi cum arăta pe atunci
o combinație între Lena Horne¹ și Dorothy Dandridge²
deci, da, chiar că era o slută

¹ Lena Horne (1917–2010), cântăreață americană, actriță și activistă pentru drepturile civile. De-a lungul întregii sale cariere a luptat împotriva rasismului din industria de divertisment (n. red.).

² Dorothy Dandridge (1922–1965), prima afro-americană nominalizată la Premiul Oscar pentru cea mai bună actriță pentru rolul din filmul *Carmen Jones* (n. red.).

*

Mami sperase să-și petreacă prima întâlnire la un film și apoi în locul ei preferat, Club Afrique, chiar aici, în Soho, făcuse destule aluzii în acest sens, îi plăcea să danseze pe highlife¹ și pe jazzul vest-african

el o dusese, în schimb, la una din întâlnirile lui socialiste din camera din spate a unui pub, la Elephant and Castle unde un grup de bărbați ședea ingurgitând beri și discutând despre politica de independență

stătuse acolo încercând să pară interesată, impresionată de inteligența lui

dacă mă întrebați pe mine, el a fost impresionat de consimțământul ei tacit

s-au căsătorit și s-au mutat la Peckham

am fost ultimul lor copil și prima fată, a adăugat Amma, suflând fumul în mirosul tot mai greu al încăperii

cei trei frați ai mei mai mari au devenit avocați și medic, obediiența lor față de așteptările tatălui nostru însemnând că eu nu eram presată să le urmez exemplul

singura lui preocupare în ceea ce mă privește este căsătoria și copiii

despre cariera mea de actriță crede că este un hobby, până când le voi realiza pe celelalte două

Tati este un socialist care dorește o revoluție care să îmbunătățească soarta întregii omeniri

fără nicio exagerare

¹ Muzică de dans de origine vest-africană, care combină ritmuri africane sincopate cu elemente de jazz (n. red.).